

Penzig kézikönyve¹ szerint új pártakör beiktatása a *Campanulaceak*-nál közösleges jelenség.² több fajnál említi ugyan, de éppen a *C. patula*-nál nem.³

A Penzig könyve megjelenése óta napvilágot látott teratológiai irodalomnak Just's *Botanischer Jahresbericht*-jeinek mostanig megjelent köteteiben való utánnézése is negatívummal járt.

Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül azt a tényt, hogy a *Campanula patula*-n több más rendellenességet figyeltek már meg. Különösen érdekes eseteket ír le újabban K. V. Ossian Dahlgren,⁴ amely rendellenességek részben a változó számú csészelevelekre, a pártának különböző karély (3—4—5—7—8—9) számaira,⁵ levélalakú csészéjére,⁶ a felhasított pártá csövére⁷ vonatkoznak.

(A növ. szakosztály 1917. évi május hó 9-én tartott üléséből.)

Hollendonner F.: Az aquincumi római szövet anyaga.

1912 augusztus 12-én a Budapest melletti Szemlőhegyen, a Fajd-utca átellenében fekvő Janzer-féle telken, vízvezető csövek lefektetésekor két sír került elő; ezek közül csak egyiknek a tartalma jutott az aquincumi múzeum birtokába, mert a másikat előbb kifosztották. Mindkét sír durva mészkölapokból készült; az ép sír fedele le volt ragasztva és benne egy női csontváz feküdt, amelynek combcsontjai között egy barnaszínű ruha foszlányai is megmaradtak. A sír elkészítéséből és mellette talált egyéb tárgyakból (két nagy üveg, üveg- és aranygyöngyökből való nyaklánc) kétséggkívül kitűnt, hogy ez a Kr. u. III—IV. századból való aquincumi sír.⁸ A leletnek különösen ezek a ruhamaradványok adnak fontosságot. Az irodalomban ugyanis bőségesen találunk adatokat, hogy milyen volt a rómaiak ruházata, micsoda anyagot használtak a szövéshez, fonáshoz, sőt rajzok is maradtak főn a készítés módjáról, de ruhaleletre ritkán bukkantak, mert a ruha könnyen pusztul, szétporlik. A 80-as évek előtt még ritkaságszámba mentek a ruhaleletek, de a 80-as évek elejétől, 1882-től Egyiptomban végzett ásatásokkor a felsőegyiptomi Sakkarahból, majd Achmimból, a régiek Panoplisa-ból, a Nilus

¹ Dr. O. Penzig: Pflanzen—Teratologie II, Bd. Genua 1894.

² L. c. p. 109.

³ L. c. p. 108.

⁴ K. V. Ossian Dahlgren: Studier öfver afvikande talförhållanden och andra anomalier i blommorna hos några Campanulaarter. *Arkiv för Botanik* Band 10, No 10, H. 2, Uppsala & Stockholm. 1911. 1—24. old. Tafl. 1.

⁵ L. c. p. 8—11., 12—14.

⁶ L. c. p. 17., Fig. 9—11.

⁷ L. c. Tafl. 1., Fig. 2., 3.

⁸ Kuzsinszky B. egyetemi tanár úr szíves közlése szerint.

jobbpartján igen nagy számban kerültek elő a sírokból szövetek,¹ mert a talaj száraz homok és nemesak a szövetek anyaga maradt meg, hanem még a színe is, úgy hogy Wartha Vince a festékanyagokkal is foglalkozhatott.² Ezek az egyiptomi leletek a Kr. u. IV—VI. századból valók. Vannak azonban olyanok is, melyek a történelem előtti korból valók; ilyen, a többek között hazánkban Töszegről is került elő, ahol egy nagy bronzkori telep volt.³

A mikroszkópos vizsgálatok szerint úgy a különböző helyről származó ruhák, valamint a múmiákat borító szövetek is lenből, gyapjúból, selyemből készültek. de ez utóbbi még elég ritka volt, mert pl. az achmimi leletek között 100 gyapjúra 1 selyem esik, de ez sem mindig teljes ruha, hanem csak díszítésül alkalmazták. Ezek mellett használatos volt a kagylóselyem is, amely különböző *Pinna*-fajoknak, leginkább a *P. nobilis*-nek lábában levő mirigyek selyemszerű váladéka — byssusa. A régiek, így a bibliában is többször említett, byssus elnevezése azonban nem a szövetek anyagára, hanem finomságára vonatkozott és ez a váladék is a régiek byssusától kapta nevét, mert barna, 3—6 cm. hosszú, finom, selyemszerű szálakból áll, mely a vízben lágy, de levegőn megkeményedik.

A kagylóselyem használata azonban nem igen lehetett általános, mert sem Aristoteles, sem Plinius nem említi;⁴ először a Kr. u. II. századból, tehát majdnem abból a korból, amikor az aquinemi szövet készült. Tertullianus⁵ jegyezte fel: „nem volt elég szőni és megszerkeszteni a tunikát, hanem még halászni is sikerült a ruházatot, mert a tengerből is gyapjút (szedtek), mellyel a nyálkás, gyapjas, lapostalpú kagylók fel vannak ruházva”; ezután már többször találkozunk említésével (Basilius, Procopius, Phile), sőt még ma is használatos: így Normandiában ruhának való szövetet, a Földközi-tenger mellékén, főleg Dél-Olaszországban (Taranto, Reggio, Cagliari) és Dalmáciában keztyűket, erszényeket készítenek belőle, nem ugyan a nagy fogyasztásra, hanem inkább különlegessége miatt.

Az aquinemi szövet barnaszínű, durva, fonalai elég egyenlő vastagok, a szövés következtében igen hullámosak, könnyen szétesnek, merevek, könnyen törnek; készítési módja a mai zsinór-zövéshöz hasonló; az egész szörből való szövethez hasonlít. A mikroszkópos vizsgálattal azonban rögtön megállapítható, hogy sem nem növényi rost, sem nem szőr, hanem váladék, és így csak a selyemhernyó szájmirigyeinek váladéka: a valódi selyem

¹ R. Forrer: Die Graeber- und Textilfunde von Achmim-Panopolis-Strassburg, 1891. U. a.: Römische und Byzantinische Seiden-Textilien. U. o. 1891.

² L. Forrer: Die Graeber stb. 17. oldal.

³ Gasparetz: Fonó-szövő-ipar. I. 1914. 3.

⁴ A. Müller: Ueb. d. Byssus d. Acephalen stb. Archiv f. Naturgeschichte. III. évf. I. kötet, 1837.

⁵ Tertulliani liber de pallio recens. C. Salmasius. Lugd. Bat. 1656. 8. p. 45 et 218.

és a byssusról lehet szó. A kétféle váladék már alaki tulajdonságokban: vastagság, keresztmetszet, csavarodás, van-e hegye (byssus), vagy nincs (selyem) stb. is igen eltér egymástól. de még egyszerűbb volt a megkülönböztetésük. ha a vizsgálásukhoz poláros fényt használtam: amíg ugyanis a valódi selyem kétszer fénytörő, tehát a sötétre állított nikolok közt világos, különböző színben játszó fonalagnak látszik, addig a kagylóselyem nem töri kettősen a fényt, a látótér tehát sötét marad.

Az aquincumi szövetben lévő rostok is barnák, csavarodottak, némelyek hegyben végződnek, üvegszerűen törnek, keresztmetszetük többé-kevésbé lapított elipszis, vastagságuk különböző, átlag 24—32 μ , nem kettősen fénytörő, teljesen egynemű, úgy hogy mindenben egyezik a kagylóselyemmel, amit a kagylóról vett anyaggal való összehasonlítás is igazolt.

Az aquincumi szövet tehát nem csak római eredeténél, régiségénél, hanem anyagánál fogva is becses, mert tudtommal ez az első ruhaletet, mely kagylóselyemből való.

(A növénytani szakosztály 1917. évi május hó 9-én tartott üléséből.)

Tuzson J.: A budapesti egyetem növényrendszertani és növényföldrajzi intézetének újabb herbárium-beszerezései.

Minden növényrendszertani, florisztikai és növényföldrajzi munkálkodás legfontosabb feltételei közé tartozik a megfelelő herbárium anyag. Különösen pedig gyakran döntő jelentőségű, hogy bizonyos szerzőnek a kívánt lelőhelyről származó eredeti példányaihoz hozzá juthassunk. Ebből a szempontból kívánatos, hogy nagyobb herbáriumok tartalma, különösen pedig jelesebb kutatók gyűjteményeinek hol-léte nyilvánosságra hozassék. Hazai viszonyaink között az egész európa-ázsiai mérsékelt és hideg öv növényei, az északamerikai mérsékelt öv növényvilágából pedig legalább a közös növényfajok bírnak különös fontossággal.

A négy-öt év óta fejlődő intézetünkben is a fenti irányban kellett elsősorban a kellő alapról gondoskodni. Ezt egyetemiünk bölcsészettudományi karának és a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztérium egyetemi ügyosztályának gondos, pártoló előterjesztéseire a magas kormány bölcs intézkedéseivel és áldozatkészségével lehetővé is tette. Ma már az intézet az ezirányú más, európai egyetemi régibb intézetek mellett is megállja helyét.

Ha az intézet külön szervezve Kitaibel Pál ideje óta állt volna felem, úgy természetesen gazdagabb lenne, sőt, mindama kiválóbb szakférfiakra gondolva, akik egyetemünkkel azóta kapcsolatban álltak, kétségtelenül Európa egyik legérdekesebb és legértékesebb gyűjteményeivel rendelkezne.